

Ђорђе ПЕРИШИЋ*

ЛИКВИДАЦИОНИ УПРАВНИК ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Резиме

У раду се на систематизован начин објашњава улога ликвидационог управника у поступку ликвидације привредног друштва. Норме закона којима се регулише ово питање, у свим државама насталих распадом СФРЈ, су прилично уопштене, што отежава одређење његовог правног положаја. Аутор покушава да утврди сличности и разлике између ликвидационог управника, са једне стране, и управе привредног друштва и стечајног управника са друге. То је учињено кроз одговоре на питања везана за избор, права и обавезе, као и положај ликвидационог управника. Методи сазнања су: догматски, нормативни и упоредни.

Кључне речи: ликвидација, ликвидациони управник, стечајни управник, управа.

І Увод

Ликвидација (лат. *liquidation* – укидање, уклањање, престанак неког предузећа)¹ је начин престанка солвентних привредних друштава. То је поступак у коме се сакупља и реализује имовина привредног друштва, гасе се његове обавезе, а остатак имовине, ако шта преостане, расподјељује се лицима која на њу имају право.² Овој дефиницији потребно је додати да уновчавање имовине привредног друштва није обавезно, што се понекад зна превидјети. Могуће је да постоји довољно доступних новчаних средстава за намирење обавеза привредног друштва, а остатак имовине се дијели члановима друштва у натури.

* Виши асистент на Правном факултету у Источном Сарајеву

1 Иван Клајн, Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад, 2009, 713.

2 Brenda Hannigan, *Company Law*, London, 2003, 789.

Централно мјесто у овом поступку заузима ликвидациони управник (ликвидатор), који га спроводи.³ Постоје два основна вида ликвидације: принудна и добровољна. Концептуалне разлике између њих имају за посљедицу различит положај ликвидационог управника. Од облика ликвидације зависи ко именује ликвидатора, ко и како га опозива и коме он одговара за свој рад. Принудна ликвидација покреће се по службеној дужности. Овлашћени органи за покретање поступка су суд и управни орган.⁴ Добровољну ликвидацију започињу и ликвидатора у овом поступку бирају чланови привредног друштва. За разлику од принудне, овдје суд има надзорну улогу, што значи да дјелује само на захтјев овлашћених лица.

Ликвидација се уређује законом о привредним друштвима, као завршна фаза у постојању привредног друштва. Такав приступ постоји у позитивном праву свих држава насталим распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ). Међутим, законодавстава ових држава се разликују. Добровољну ликвидацију уређују закони о привредним друштвима свих држава,⁵ али принудну само закони о привредним друштвима Републике Србије, Републике Словеније и Републи-

-
- 3 Термин „ликвидациони управник“ користи се у праву Републике Србије и Републике Српске, а термин „ликвидатор“ у праву Републике Хрватске, Федерације БиХ, Републике Црне Горе, Републике Македоније и Републике Словеније. У раду ће се користити као синоними.
 - 4 У праву Велике Британије основ за ликвидацију од стране суда, поред основа које познају и прописи земаља насталих распадом СФРЈ, може бити: одлука скупштине привредног друштва, неспособност друштва да плаћа дугове, ако суд мисли да постојање друштва није у складу са разлозима поштења и трговачког морала, вид: Закон о стечају Велике Британије из 1986. године (*Insolvency Act United Kingdom*, даље у фусногама IA), Part IV, Chapter VI – s. 122, доступно на: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>; Geoffrey Morse, *Charlesworth's Company law*, 17th ed., London, 2005, 582-583.
 - 5 Закон о привредним друштвима - ЗОПДС, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015; Закон о привредним друштвима - ЗОПДРС, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 127/08, 58/09, 100/11, 67/13; Закон о привредним друштвима - ЗОПДФБиХ, *Службене новине Федерације БиХ*, бр. 81/15; *Zakon o trgovačkim društvima - ЗТДХ*, *Narodne novine Republike Hrvatske*, бр. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15; *Zakon o privrednim društvima - ЗОПДЦГ*, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 6/2002, 17/2007, 80/2008, 36/2011. *Zakon o gospodarskih društvah - ЗОГДС*, *Uradni list Republike Slovenije*, бр. 65/2009, 33/2011, 91/2011, 32/2012, 57/2012, 82/2013; Закон за трговските друштва - ЗТДМ, *Службен весник на Републике Македоније*, бр. 28/2004.

ке Хрватске. Институт ликвидације се може, најчешће заједно са стечајем и реорганизацијом, издвојити и уредити посебним законом.⁶

II Појам ликвидационог управника

Ликвидациони управник је лице које спроводи поступак ликвидације привредног друштва. Његов основни задатак, односно циљ дјеловања, јесте да доведе друштво до престанка. Дакле, ријеч је о облигацији циља, јер је његов посао обављен уколико је привредно друштво престало да постоји, осим ако није скупштина друштва одлучила да се започети ликвидациони поступак обустави и да друштво настави са радом и постојањем. У том смислу, послови које ликвидатор обавља, начин на који заступа друштво, његова одговорност, усмјерени су ка успјешном обављању тог врховног циља. Тај основни задатак, односно циљ дјеловања, јесте оно што га битно разликује од управе привредног друштва, с једне стране, и стечајног управника, с друге. Управа привредног друштва дјелује у супротном смјеру од ликвидатора. Њен циљ ни у ком случају није да привредно друштво престане, већ да налази начине да се друштво развија и јача. Свако супротно понашање од овога, био би основ за одговорност управе и њено разрјешење. На основу истог критеријума можемо одвојити ликвидатора од стечајног управника. Наиме, циљ стечајног поступка у савременом законодавству, а тиме и циљ дјеловања стечајног управника, примарно, није престанак привредног друштва. Најприје ће се покушати, ако за то постоје услови, са његовом реорганизацијом. То је спасавање стечајног дужника на основу пословноправног аранжмана са повјериоцима, који се назива „план реорганизације“, а који прихвати суд.⁷ Након овог поступка, друштво треба да настави са редовним дјеловањем, а ако то није могуће, друштво ће престати да постоји. Реорганизација у ликвидационом поступку, чак ни у случају принудне ликвидације, није могућа. Може се закључити да је ликвидатор лице чији је циљ постојања и дјеловања спровођење поступка у коме ће привредно друштво престати да постоји као субјект у праву.

6 У праву Велике Британије ликвидација је уређена заједно са стечајем – *Insolvency Act*. У СФРЈ је постојао Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидаци, *Службени лист СФРЈ*, бр. 84/1989. У Републици Српској и Федерацији БиХ примјењује се Закон о ликвидационом поступку - ЗЛПРС, *Службени гласник РС*, бр. 64/02; *Службене новине ФБиХ*, бр. 29/03, што би могли означити као трећу варијанту у регулисању ликвидације. Више о приступима у регулисању вид: Paul L. Davies, *Gower's Principles of modern company law*, 6th ed., London, 1997, 833-834.

7 Мирко Васиљевић, *Компанијско право*, 9. издање, Београд, 2015, 520.

III Именовање, опозив и оставка

У принудној ликвидацији ликвидатора именује суд по службеној дужности. У ликвидацији посебних облика привредних друштава који дјелују под појачаним надзором државе, као што су банке или осигуравајућа друштва, то чини надлежни управни орган који спроводи надзор. Према ЗОПДС у принудној ликвидацији се уопште не именује ликвидатор. Умјесто њега, све послове обавља регистратор који води регистар привредних субјеката.

У добровољној ликвидацији, ликвидатора именује скупштина друштва.⁸ За ликвидатора ће најчешће бити изабрани досадашњи чланови управе, али могу се изабрати и лица из реда чланова надзорних органа или неко ван друштва. Ликвидатор се у неким правима може одредити и конститутивним актима друштва при његовом оснивању или измјенама тих аката након доношења одлуке о ликвидацији.⁹ Именовање ликвидатора у добровољној ликвидацији није обавезно. У том случају, по аутоматизму, ликвидатори ће бити ранији чланови управе, тј. лица овлашћена за заступање и вођење послова друштва.¹⁰ Изузетно, у добровољној ликвидацији, суд може именовати ликвидатора на захтјев овлашћеног лица као што су мањински акционари, чланови управе, постојећи ликвидатори и друга лица одређена актом друштва.¹¹

Важно питање је ко може бити ликвидатор привредног друштва? Најприје, исто као и чланови управе, то могу бити и физичка и правна лица.¹² Правна лица као ликвидаторе, заступа једно или више физичких

8 У праву Велике Британије у тзв. повјерилачкој добровољној ликвидацији то могу учинити и повјериоци и то је једна од основних разлика између добровољне ликвидације чланова и повјерилаца.

9 ЗТДХ, чл. 371, ст. 2; ЗОГДС, чл. 408, ст. 2; Вид: Јакша Барбић, *Право друштава – књига друга друштва капитала*, Загреб, 2005, 998.

10 ЗОПДС, чл. 529; ЗОПДРС, чл. 344, ст. 1; ЗТДХ, чл. 371; ЗОГДС, чл. 408, ст. 2; ЗТДМ, чл. 539. Супротно у ЗОПДЦГ, чл. 24, ст. 6. стоји да ликвидационог управника именује скупштина на приједлог одбора директора у складу са условима које је одредила за његово именовање што значи да се ликвидатор мора именовати. По ЗОПДФБиХ, чл. 288, ст. 2, чл. 360, ст. 2. добровољну ликвидацију спроводи управа друштва, што значи да се ликвидатор уопште не именује. Иако се то нигдје не наводи, сматрамо да би скупштина, ипак могла у овом случају именовати ликвидатора, јер доноси одлуку о ликвидацији.

11 Вид: ЗОПДРС, чл. 344, ст. 3; ЗТДХ, чл. 371, ст. 3; ЗОГДС, чл. 408, ст. 3; ЗТДМ, чл. 540, ст. 2. Према ЗОПДФБиХ, чл. 360, ст. 3 у ликвидацији једночланог Д.О.О. суд обавезно именује ликвидатора.

12 ЗТДХ, чл. 371, ст. 2; ЗОГДС, чл. 409; Супротно: IА, Part XIII, s 390 (1) по коме ликвидатори могу бити само физичка лица.

лица одређених законом или актом тог правног лица. Обично се законом не прописују материјални и формални услови које је потребно испунити за избор ликвидатора.¹³ У британском праву ликвидатор је изједначен са стечајним управником (*Insolvency practitioner*) и за њихово именовање захтјевају се исти услови.¹⁴

-
- 13 У ЗЛПРС се захтјева да то мора бити лице које располаже потребном стручношћу и потребним искуством. Потпуно је нејасно шта значе изрази „потребна стручност“ и „потребно искуство“. Такође, ова одредба је непотребна, јер се потребно искуство и стручност обезбијеђује тиме што се за избор ликвидатора, према овом закону, захтјевају исти услови као и за избор стечајног управника.
- 14 G. Morse, 624; Михаило Велимировић, „Добровољна ликвидација предузећа“, *Право и привреда*, бр. 5-8/98, 36. У праву Републике Српске, у ЗЛПРС, уређује се добровољна и принудна ликвидација свих правних лица, према томе и привредних друштава. По том закону предвиђена је сходна примјена Закона о стечајном поступку, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 67/02, 77/02, 38/03, 96/03, 68/07, 12/10, 16/10 и 26/10 – пречишћен текст. То значи да се за ликвидатора може именовати само лице које испуњава услове потребне за избор стечајног управника. Ти услови, између осталог, тичу се: одговарајуће стручне спреме, радног искуства, положеног испита за стечајног управника и уписа на листу стечајних управника. Важећим ЗОПДРС, регулисана је добровољна ликвидација привредних друштава и нису предвиђени никакви услови за избор ликвидационог управника. То ће бити досадашњи чланови управе или неко друго лице кога изабере скупштина. Значи, законодавац није пропустио да одреди те услове, већ их намјерно није прописао, не желећи да уводи било каква ограничења. Поставља се питање, који закон примјенити у случају добровољне ликвидације привредног друштва, јер су ова два закона у очигледној колизији? Најприје, у ЗЛПРС регулише се добровољна и принудна ликвидација свих правних лица, а у ЗОПДРС, само добровољна ликвидација привредних друштава, као врсте правних лица. С обзиром да је његов предмет регулисања, у овом случају, уже одређен, ЗОПДРС, има карактер *lex specialis* у односу на ЗЛПРС (Супротно Марко Рајчевић, „Стечај и ликвидација по прописима Републике Српске“, *Правни живот*, бр. 11/2003, 54-55). Такође, ЗОПДРС, је донесен 2008. године, а ЗЛПРС 2002. године и овдје важи латинска максима *Lex posteriori derogat lex priori*. Важно је размјети и историјски контекст. ЗЛПРС се до данас није мијењао. Њиме се чак упућује на поједине чланове старог Закона о стечаном поступку из 2002. године и предвиђа његова сходна примјена, иако је донесен нови Закон о стечају 2016. године – *Службени гласник Републике Српске*, бр. 16/16. У вријеме доношења ЗЛПРС важио је Закон о предузећима - ЗОПРС, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 24/98, 62/02, 66/02, 38/03, 97/04, по коме је ликвидациони управник изједначен са стечајним управником, чл. 148 и 317. Нови ЗОПДРС, усваја концепт власничке ликвидације, по коме диминира аутономија воље власника привредног друштва у сваком погледу, па и у погледу избора ликвидатора и у томе ко може бити ликвидатор. На основу свега наведеног може се закључити да се у праву Републике Српске на ликвидатора привредног друштва у добровољној ликвидацији примјењују одредбе ЗОПДРС, по којима се за ликвидатора може изабрати било које лице. У принудној ликвидацији на ликвидатора се примјењују одредбе ЗЛПРС, те то мора бити лице које испуњава услове потребне за избор стечајног управника.

Ликвидатор не мора испуњавати услове који се траже за стечајног управника, нити у принудној, ни у добровољној ликвидацији. У принудној ликвидацији потребна су ограничења при избору ликвидатора, како би се спријечио сукоб интереса, именовање лица одговорних за ликвидационе разлоге или лица која су била прекршиоци кривичних норми у недавној прошлости. Када је ријеч о добровољној ликвидацији, довољно је да ликвидатор испуњава исте услове који се траже за избор чланова управе јер се по свом положају у односу на њих фактички не разликује.¹⁵ Повјериоци привредног друштва нису угрожени, јер је вриједност његове имовине довољна за намирење свих обавеза. Уколико докажу да не могу намирити своје потраживање, то ће бити основ за покретање стечајног поступка. Такође, у модерном законодавству присутна је тенденција олакшања и убрзавања оснивања привредних друштава, тако да не постоји разлог ни за отежавањем престанка солвентног привредног друштва, што би се учинило прописивањем строжих услова за избор ликвидатора.

Ликвидатор се може опозвати у било ком тренутку. Оповив се чини на исти начин као и избор, односно од истог органа и по истом поступку.¹⁶ Ликвидатора именованог од стране суда или управног органа не могу опозвати чланови друштва одлуком скупштине, макар она била једногласна. Ликвидатор који је предвиђен конститутивним актом друштва опозива се на начин предвиђен тим актом, а ако то није предвиђено онда скупштинском већином која је потребна за измјену тог акта.¹⁷ Међутим, могуће је да суд опозове ликвидатора којег је именovala скупштина. Наиме, иста она лица која могу тражити од суда да именује ликвидационог управника, из оправданих разлога могу захтјевати да се постојећи опозове и замјени новим. Ти оправдани разлози били би: неизвршавање законских обавеза, престанак испуњавања услова за избор дефинисаних статутом или одлуком о именовању, поступање супротно циљу друштва и сл. Што се тиче скупштине привредног друштва, она може опозивати све ликвидаторе осим оних које је именовао суд или управни орган. Исто као и за опозив чланова управе, за опозив ликвидатора од стране скуп-

15 Супротно Дара Миленовић, „Ликвидациони управник“, *Хармонизација грађанског права у региону* (ур. Дијана Марковић Бајаловић), Источно Сарајево, 2013, 383.

16 ЗОПДС, чл. 530, ст. 1. и чл. 395; ЗОПДРС, чл. 345; ЗТДХ, чл. 371, ст. 5 и 6; ЗОГДС, чл. 411; ЗТДМ, чл. 539, ст. 3.

17 Вид. Ј. Барбић, 733-739.

штине не мора постојати оправдан разлог.¹⁸ Ликвидатор би, на основу правила уговорног права, исто као и члан управе, имао право на накнаду штете уколико је до опозива дошло без оправданог разлога.¹⁹ Поступак и разлога опозива било би корисно регулисати актима друштва. Исто као што може бити опозван, ликвидатор може да поднесе оставку.

Могуће је да својство ликвидатора престане и смрћу или престанком правног лица које је ликвидатор. То су уједно и оправдани разлози за именовање новог ликвидатора. Отварањем ликвидације правног лица престаје његово својство ликвидатора у другом правном лицу, јер његов циљ је да ликвидира себе а не друге.²⁰

Именовање, опозив и оставка ликвидационог управника уписују се у одговарајући регистар у складу са законом о регистрацији. При регистрацији обавезно се доставља одлука о именовању, или опозиву, односно писмена оставка на основу које се врши упис, као и други акти уколико се то тражи законом којим се регулише регистрација. У одређеним правима, у поступку уписа ликвидатора потребно је да ликвидатор да изјаву да ће свој посао обављати савјесно и поштено.²¹

IV Права ликвидационог управника

1. Право да представља и заступа друштво

Ликвидациони управник представља и заступа друштво у ликвидацији. Именовањем, односно стицањем својства ликвидатора, престаје овлашћење за представљање и заступање лицима која су то до тада чинила. Привредно друштво задржава своје органе уколико их је имало. Однос који је постојао између њих се не мијења. Међутим, управа друштва добија пасивну улогу, јер се њен задатак своди на помоћ у раду и надзор над радом ликвидатора. Британско право познаје могућност именовања посебног менаџера (*special manager*), који треба да се брине о

18 Више вид. Дијана Марковић Бајаловић, *Право привредних друштава*, Источно Сарајево, 2011, 257-260. Према ЗТДХ, чл. 244, ст. 2. иако се на ликвидаторе сходно примјењују правила која важе за управу друштва, не примјењују се правила по којима надзорни одбор бира и опозива управу, и то само из оправданих разлога. Према томе, надзорни одбор нема овлашћења у погледу избора и опозива ликвидатора, већ се по том питању може обратити суду.

19 М. Васиљевић, 360.

20 Милорад Зебић, *Престанак и ликвидација акцијских друштава*, Београд, 1935, 158.

21 ЗТДХ, чл. 371, ст. 3. и 5; ЗОГДС, чл. 410.

пословању и имовини друштва ради заштите интереса чланова, повјерилаца и заинтересованих лица.²²

Ликвидатор је у погледу овлашћења изједначен са законским заступником. Било каква ограничења, осим заједничког заступања са другим ликвидатором или прокуристом, не важе према трећим лицима. Ипак, прекорачење тих ограничења значи одговорност ликвидатора према друштву. Наравно, битно ограничење овлашћења ликвидатора представља лимитирана правна и пословна способност друштва, односно нови циљ који има друштво у ликвидацији, а то је сопствени нестанак. У складу са тим, ликвидатор има само овлашћења да предузима правне послове и правне радње који су усмерени на престанак друштва.²³

Могуће је да се именује само један или више ликвидационих управника. Њихов број највише зависи од облика и величине друштва. Уколико их има више важно је знати како они заступају друштво у правном промету. У појединим законодавствима изричито се прописује заједничко заступање.²⁴ То значи да радње активног заступања (нпр. потписивање уговора), морају предузети сви ликвидатори. Ликвидатори који нису формално именовани, већ су то постали аутоматски, као бивши чланови управе, настављају да заступају друштво као што су то до сада чинили. Могуће је да се само неки ликвидатори овласте да могу самостално заступати друштво или заједно са прокуристом. Заједничко заступање гарант је веће правне сигурности. Та гаранција произлази из чињенице да се мора постићи одговарајућа већина при одлучивању, што умањује могућност за брзоплето и непромишљено доношење одлука. Не само то, заједничким заступањем се умањује могућност злоупотребе овлашћења у личном интересу. С друге стране, ово значи спорије дјеловање и могућност блокаде у одлучивању.

Ликвидатори који заједнички заступају друштво, морају између себе изабрати предсједника који ће бити само први међу једнакима. Било би добро да се актима друштва регулишу правила око начина рада и доношења одлука у овом случају, а ако такве одредбе не постоје примјенују се правила која важе за колективни орган управљања. Одлуке се доносе већином, а ликвидатор који није сагласан не може ускратити свој потпис, који је потребан за пуноважност радње заступања. Ако га ускра-

22 G. Morse, 600-601.

23 Види ниже, под тачком 4.2.

24 ЗОПДС, чл. 529, ст 5; ЗТДХ, чл. 375, ст. 1; ЗТДМ чл. 543, ст. 2.

ти ризиковаће одговорност за ометање извршења неког правног посла.²⁵ Несагласни ликвидатор може захтјевати сазивање скупштине, обавијестити суд или поднијети оставку. У случају већег неслагања између ликвидатора које за посљедицу има блокаду у одлучивању и немогућност даљег наставка са поступком ликвидације, потребно је сазвати скупштину која ће рјешити спорно питање, а у крајњој линији и опозвати поједине ликвидаторе. Ако је за опозив ликвидатора надлежан суд или управни орган, онда иницијатива према суду мора потећи од лица или органа која могу захтјевати опозив ликвидатора.

2. Право да води послове привредног друштва

Како у поступку ликвидације на мјесто органа или лица која су управљала друштвом долази ликвидатор, једно од основних његових овлашћења јесте да води послове привредног друштва. Ликвидатор обавља послове у складу са законом и актима друштва, јер ти акти настављају да важе и у ликвидацији. У закону се дефинише које послове ликвидатор може и мора предузимати.²⁶

Најприје, потребно је окончати започете послове. То је први корак ка престанку друштва којим се смањује, а временом и окончава његова привредна активност. Послове треба окончати на начин да се не повређују интереси друштва нити трећих лица и да би се то спријечило, друштво може наставити да послује један извјестан период. Ликвидатор може закључивати и нове уговоре, али водећи рачуна о њиховој ништавости. Ништавост ће постојати ако правни посао није усмјерен ка престанку друштва, што треба да се утврди у сваком конкретном случају (нпр. њиме се набављају сировине како би се увећала производња). Други услов јесте да супротна страна у уговору није била савјесна, тј. знала је или је морала знати да је друштво у ликвидацији. Стога, да би трећа лица знала да је привредно друштво у ликвидацији, друштво (ликвидатор друштва) мора ту чињеницу истаћи при закључивању правних послова, уписати у одговарајући регистар, назначити у пословној кореспонденцији и у своје пословно име унети додатак „у ликвидацији“.

Ликвидатор врши наплату потраживања и исплату повјерилаца привредног друштва чиме се гасе правни послови у којима привредно друштво учествује. Треба истаћи да чињеница да је друштво у ликвида-

25 М. Зебић, 179.

26 ЗОПДС, чл. 535; ЗОПДРС, чл. 347; ЗОПДФБиХ, чл. 292, 364; ЗТДХ, чл. 374, ст. 1; ЗОПДЦГ, чл. 25, ст. 2; ЗОГДС, чл. 412; ЗТДМ, чл. 542; IA, Part IV, Chapter VII, s 165, 166, 167.

цији не утиче на доспјелост, начин и рокове извршења обавеза трећих лица.

Ликвидатор уновчава имовину привредног друштва и у том смислу закључује одређене правне послове, најчешће продају. Он има обавезу савјесног и лојалног поступања исто као и чланови управе.²⁷ Према томе, ликвидатор треба да се труди да продају обави по најповољнијим условима за друштво. Ти услови тичу се постигнуте цијене, избора лица коме ће се вршити продаја, времена и начина плаћања и сл. Ликвидатор не поступа хитно. Ликвидациони поступак није ограниченог рока трајања, мада ликвидатор треба да покаже експедитивност и брзину у раду. Бољи услови продаје много су значајнији од брзине којом се имовина уновчава. Да би постигао повољније услове уновчавања, ликвидатор може продати дијелове имовине или имовину друштва у целини, основати ново друштво како би се њиме располагало и постигла боља цијена него да се имовина распрода по дијеловима, предузети радње ради припајања или спајања с другим друштвом, пренијети цијелу имовину неком другом друштву, повећати основни капитал ради санације и сл.²⁸ Наравно, све то у складу са законом и аутономним актима друштва. Због сложености и посљедица које ови поступци имају, морају постојати гаранције њихове сврсисходности. Из тог разлога за овакве радње ликвидатор је обавеза да прибави сагласност скупштине друштва, односно суда или управног органа, те надзорних органа друштва ако постоје, али и да се консултује са повјериоцима друштва.²⁹

3. Право на награду за рад и накнаду трошкова

Ликвидатор има право на накнаду трошкова које је имао у поступку ликвидације и одговарајућу награду за рад.³⁰ У том погледу ликвидатор је један од повјерилаца друштва.³¹ Висину трошкова и награде одређује скупштина или суд, зависно од тога ко именује ликвидатора. Награда мора бити сразмјерна уложеном труду и времену. Право на награду постоји и у случају оставке или опозива ликвидатора. Награда за рад се претпоставља, осим уколико није претходно договорено да је рад

27 ЗОПДРС, чл. 32-34, 36. и 37. у вези са чланом 354; ЗТДХ, чл. 374, ст. 3, у ставу 4. стоји да се на ликвидаторе не односи забрана конкуренције.

28 Ј. Барбић, 1001. с позивом на праксу њемачких судова; IA, Part IV s. 110.

29 Ј. Барбић, 1001.

30 ЗОПДС, чл. 542; ЗОПДРС, чл. 353; ЗТДХ, чл. 381; ЗОГДС, чл. 423.

31 Супротно IA, Part IV, Chapter V s. 115 ликвидатор има предност при наплати своје награде трошкова поступка у односу на повјериоце.

ликвидатора бесплатан. Исплата се може вршити на различите начине, мјесечно или одједном, односно у току или на крају поступка ликвидације. Могућа је исплата и за вријеме трајања ликвидације, уколико то не утиче на намирење осталих повјерилаца друштва. Тамо гдје има више ликвидатора поред награде за рад, може се плаћати и присуство сједницама на којима се ради и одлучује.

V Обавезе ликвидационог управника

1. Рачуноводствене обавезе

По преузимању дужности, ликвидатор има обавезу да сачини низ извјештаја и да води рачуна да друштво извршава своје обавезе из области рачуноводства и ревизије. Тако ликвидатор врши попис имовине, отвара и води пословне књиге привредног друштва, саставља почетни ликвидациони биланс, затим завршни ликвидациони биланс, а уколико поступак ликвидације потраје дуже од годину дана и годишњи финансијски извјештај.³²

2. Обавеза обавјештавања повјерилаца

Након усвајања ликвидационог биланса од стране скупштине привредног друштва, ликвидациони управник мора позвати повјериоце привредног друштва да пријаве своја потраживања.³³ То чини средствима јавног информисања, односно преко интернет странице привредног друштва ако она постоји и објављивањем огласа у дневном листу који излази на територији читаве државе. Познате повјериоце, а то су они за које се, на основу пословних књига, поуздано зна да имају потраживања према друштву, ликвидатор лично обавјештава. У обавјештењу повјериоцима мора да стоји адреса на коју се пријава потраживања шаље, а обавеза обавјештавања постоји и о евентуалним промјенама те адресе. Ако се јаве проблеми за повјериоце у достављању пријава својих потраживања,³⁴ примјењују се правила парничног поступка о начину уручивања писмена.

32 ЗОПДС, чл. 536. и 537; ЗОПДРС, чл. 348; ЗОПДФБиХ, чл. 291; ЗТДХ, чл. 376; ЗОПДЦГ, чл. 24, тач. 15; ЗОГДС, чл. 412, тач. 2; ЗТДМ, чл. 545.

33 ЗОПДС, дио 3, чл. 533, 534 и 535, ЗОПДРС, чл. 341. и 342, ЗОПДФБиХ, чл. 290; ЗТДХ, чл. 379; ЗОПДЦГ, чл 24, ст. 9, 10 и 11; ЗОГДС, чл. 405, ст. 1, тач. 4; ЗТДМ, чл. 544.

34 Више вид. Предраг Ковачевић, „Могућност изигравања поверилаца због правне празнине у Закону о привредним друштвима“, *Билтен Републичког јавног правобранилаштва*, бр. 3/2011, Београд.

Интересантно је питање третмана познатих повјерилаца који нису пријавили своја потраживања. У неким законодавствима се повјериоци у обавјештењу о обавези пријаве потраживања морају упозорити да ће њихова потраживања бити преклудирана ако се уредно не пријаве или не покрену одговарајући судски поступци.³⁵ Друга законодавства не прописују преклузију за потраживања познатих повјериоца која нису пријављена. За таква потраживања полаже се износ новца код надлежног суда, а ако се дугују ствари оне се остављају у јавно складиште на одређени период.³⁶ Обавеза пријаве потраживања од стране повјерилаца има за циљ да ликвидатор сазна за потраживање и утврди његову оправданост. Уколико се потраживање не пријави, а ликвидатор зна за његово постојање и оправданост, сама пријава губи основни смисао. Исто као што постоји обавеза да се издвоје средства за намирење потраживања која су спорна и за која тече парница, онда би требало издвојити средства и за потраживања која ни у чему нису спорна, јер та средства постоје. С друге стране, повјериоци су најчешће привредни субјекти, професионалци, па и да то нису, морају пазити на своје потраживање. Рокови који им се остављају за њихову пријаву су релативно дуги.³⁷ Мишљења смо да се законом не би смјело допустити привредном друштву да може једностранним актом да преклудира познато потраживање свог повјериоца, без обзира што друштво нестаје ликвидацијом. Тачно је да на основу пријаве потраживања ликвидатор добија јаснији и потпунији преглед обавеза које из имовине друштва треба да се намире, али сматрамо да је санкција због њеног неподношења превише строга.

3. Обавеза отварања стечајног поступка

Ако се у поступку ликвидације утврди да привредно друштво нема довољно средстава за намирење свих повјерилаца, ликвидатор зауставља поступак ликвидације и надлежном суду подноси приједлог за отварање стечајног поступка.³⁸ Док траје поступак ликвидације, ликвидатор је једини овлашћен да упути приједлог за отварање стечајног поступка.³⁹ За разлику од нашег права, у Великој Британији је могуће наставити

35 ЗОПДРС, чл. 342, ст. 2 тач. г); ЗОПДС, чл. 533, тач. 3).

36 ЗТДХ, чл. 379, ст. 2; ЗОПДФБиХ, чл. 294, ст. 1, тач. а).

37 ЗОПДС, чл. 533, ст. 1; ЗОПДРС, чл. 342, ст. 2; ЗТДХ, чл. 373; ЗОПДЦГ, чл. 24, тач. 11; ЗОГДС, чл. 405, ст. 1, тач. 4; ЗТДМ, чл.

38 ЗОПДС, чл. 533; ЗОПДРС, чл. 349, ЗТДХ, чл. 377; ЗОПДЦГ, чл. 25, ст. 2, тач. 5а); ЗОГДС, чл. 414; ЗТДМ, чл. 545-б.

39 Пресуда Вишег трговинског суда у Београду, Ст-221/06, од 4. августа 2006. године.

ликвидациони поступак и ако се утврди да привредно друштво има више обавеза од имовине. У том случају ликвидатор сазива повјериоце који преузимају контролу над читавим ликвидационим поступком.⁴⁰

VI Правни положај

Различите врсте ликвидације привредног друштва отежавају извођење јединственог закључка о правном положају ликвидатора. У принудној ликвидацији ликвидатор је по свом положају близак стечајном управнику, јер обојицу именује суд или управни орган, а у неким правима, попут Републике Српске, предвиђени су исти услови за њихово именовање.⁴¹ Рад ликвидационог управника првенствено надзире суд, односно управни орган и искључиво они могу учинити његов опозив, никако скупштина друштва. На основу тога, могло би се рећи да је ликвидатор у принудној ликвидацији у двострукој улози, носилац јавних овлашћења као службени ликвидациони орган, али и орган привредног друштва у ликвидацији, његов заступник.

У поступку добровољне ликвидације положај ликвидатора је другачији. Његов избор и рад су под контролом чланова друштва. Суд може да реагује само ако то захтјевају овлашћена лица. За избор ликвидатора не захтјевају се строги услови као за избор стечајног управника. Најчешће су ликвидатори досадашњи чланови управе. Они не дјелују више као управа друштва, али се њихова права, обавезе и одговорност у новој улози суштински не мијењају. Према томе, у добровољној ликвидацији, ликвидациони управник нема јавноправна овлашћења, већ је само орган привредног друштва, односно његов заступник.⁴² Односи који постоје између ликвидатора и привредног друштва, као што је то случај и са односом управе и друштва, уговорног су карактера.⁴³

VII Закључак

Сва законодавства земаља бивше СФРЈ у већој или мањој мјери регулишу ликвидационог управника. У добровољној ликвидацији поме-

40 G. Morse, 626.

41 ЗЛПРС, чл. 6. и 16; Закон о стечају Републике Српске, чл. 66, 67. и 68. У праву Велике Британије у принудној ликвидацији ликвидатор је службеник суда – G. Morse, 613.

42 Вид: М. Велимировић (1998), 37; G. Morse, 624; B. Hannigan, 808-809.

43 Професор Барбић сматра да основу тог уговорног односа чини уговор о дјелу у мјери у којој то одговара природи посла. Ј. Барбић, 449-450. Професор Васиљевић сматра да основу чини уговор о мандату. М. Васиљевић, 360.

нута законодавства се много не разликују, што се за принудну ликвидацију не може рећи. Тако, према ЗОПДС у принудној ликвидацији уопште није предвиђено именоване ликвидатора, а према Закону о ликвидационом поступку Републике Српске, ликвидатор је уздигнут до нивоа стечајног управника.

Ликвидација као један од начина престанка привредних друштва, има одређених сличности са стечајем. У том смислу постоји већа или мања сличност између ликвидационог и стечајног управника што зависи од вида ликвидације. Чини се да је у принудној ликвидацији правни положај ликвидатора готово идентичан правном положају стечајног управника. То се може рећи, јер се поступак принудне ликвидације, као и стечајни поступак, обавезно води пред судом из разлога предвиђених законом, а ликвидационог и стечајног управника именује и опозива суд, који контролише њихов рад. Као такви, имају сличан правни положај, јер су оба истовремено носиоци јавноправних овлашћења и органи привредног друштва. Међутим, треба узети у обзир основну разлику између стечаја и ликвидације, а то је да у стечају нестају несолвентна, а у ликвидацији солвентна привредна друштва. Због тога нема потребе да постоји паралелизам у условима за избор стечајног и ликвидационог управника.

У добровољној ликвидацији, која је под контролом чланова друштва, ликвидатор има другачији правни положај, аналоган положају чланова управе привредног друштва. То се може закључити на основу послова које обавља, његових права, обавеза и одговорности. На основу тога закључујемо да је исправно изједначавање услова за избор ликвидатора са условима за избор чланова управе.

Иако услови за избор, односно именоване ликвидатора по правилу нису детаљно уређени у упоредном законодавству, обимност и сложеност права и обавеза ликвидатора захтијевају да се за ликвидатора постави стручно, способно и поуздано лице. Он мора да брине о заштити појединачних интереса различитих категорија лица, као што су повјериоци, власници капитала, запослени и сл. И то треба да чини на начин да не дозволи да интереси једне категорије однесу превагу над другим. Због тога би било добро да се, у добровољној ликвидацији, питања око поступка и услова именовања ликвидатора, начин рада и одлучивања ако их има више, уреде актима привредног друштва. Тиме би се постигао већи ниво поузданости и ефикасности у раду ликвидационог управника.

Ђорђе PERIŠIĆ

Junior Faculty Member at the Faculty of Law in East Sarajevo

LIQUIDATOR OF THE COMPANY

Summary

The paper is a systematic way of explaining the role of liquidator in the liquidation of the company. The author attempts to determine the similarities and differences between the liquidator on the one hand and the management of the company and the bankruptcy trustee on the other. He discusses issues related to election and recall of the liquidator, with emphasis on the requirements for appointment of the liquidator. The paper discusses the rights and obligations of the liquidator. Special attention is paid to the work that he can and must take. It seems to be an effort to demonstrate how and to whom the liquidator response. In the compulsory liquidation, the liquidator is in a double role: organ of the company and the holder of public law powers. This means that in this case liquidator is very close to bankruptcy trustee. In a voluntary liquidation, the liquidator is just an organ of the company, its agent. Accordingly, in this case, it is close to a director of the company. With a definition of the legal nature of the liquidators, we came up with the answer to the previous questions and tasks.

Keywords: liquidation, liquidator, bankruptcy trustee, management.